

ارزیابی عملکرد منابع طبیعی • مجتبی پالوج

• قسمت سوم

شوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تلاش جامع علم انسانی

نارسائیهای قانونی متناسب با برنامه، ناکافی بودن حمایت مجامع تصمیم‌گیری و سیاستگذاری کشور از جایگاه منابع طبیعی، عدم تأمین غذای مورد نیاز دامهای کشور و عدم هماهنگی سیاستهای اجرایی تحقیقاتی و آموزشی، سیاستهای پیش‌بینی شده، در حد انتظار، موفق نبوده است.

• عملکرد اهداف کمی برنامه

فعالتهای زیربخش منابع طبیعی با توجه به سرمایه‌گذاریهای انجام شده، در مواردی بیشتر و در مواردی نیز، کمتر از میزان پیش‌بینی هدف تحقق یافته است. از عمده دلایل این موضوع: عدم تأمین اعتبارات، بالا رفتن هزینه‌های اجرایی، استفاده از امکانات موجود و اقدامات بخش خصوصی و سایر شرایط (مانند شرایط جوی) را می‌توان نام برد. در زیر، عملکرد اهداف کمی طی برنامه تشریح خواهد شد.

جهت تحقق اهداف کمی، سیاستهایی پیش‌بینی شده بود که عمده‌ترین آنها عبارتند از:
- واگذاری امور به بخش غیردولتی
- ساماندهی اقتصادی و اجتماعی روستاهای جنگلی و استقرار صنایع چوب متناسب
- حذف دام مازاد بر ظرفیت مراتع
- مشارکت مردم در بهره‌برداری اصولی و افزایش سرمایه‌گذاری غیردولتی
- توسعه شبکه جاده‌سازی
- برقراری ارتباط بین موسسه‌های آموزشی و تحقیقی با موسسه‌های اجرایی
گرچه، کلیه سیاستهای پیش‌بینی شده، اجرا شده است، ولی بررسی سیاستهای پیش‌بینی شده و سیاستهای اتخاذ شده، نشان می‌دهد که به دلیل: عدم آگاهیهای عمومی و نبود انگیزه و امکانات لازم و ناهماهنگی بین واحدهای ذی‌ربط، نبودن یا

از مهمترین اهداف بلند مدت برنامه در زیربخش منابع طبیعی تجدید شونده (جنگل و مرتع) که در کتاب قانون برنامه نیز تأکید شده است عبارت است از: حفظ و احیا، بهره‌برداری اصولی و گسترش غنای منابع طبیعی تجدید شونده، برقراری تعادل اکوسیستمهای مختلف و ایجاد ارتباط اصولی انسان با محیط زیست، که در این راستا، اهداف کمی متعددی در برنامه پیش‌بینی شده بود.
اهداف کمی کلان برای تحقق هدف اصلی برنامه، در زمینه تثبیت شنهای روان، مرتعداری و تولید علوفه، حفاظت آبخیزها، جنگلکاری و احیای جنگلها، بهره‌برداری از جنگلهای شمال، تهیه طرحهای جنگلداری، ممیزی اراضی و تفکیک مستثنیات، حفاظت و حمایت از جنگلها و مراتع کشور و مطالعه و شناسایی منابع طبیعی مشخص شده است.

● تثبیت شنهای روان

در برنامه پنجساله اول، پیش‌بینی شده بود که در سطح ۲۸۹۰ هزار هکتار، عملیات تثبیت شنهای روان انجام گیرد و متوسط رشد سالانه آن ۱۳/۴ درصد پیش‌بینی شده بود. در صورتی که، عملکرد هدف کمی در طول برنامه ۲۱۹۵/۳۲۴ هزار هکتار بوده است، این مقدار، ۷۶ درصد از پیش‌بینی هدف می‌باشد. میزان عملیات تثبیت شنهای روان از ۲۲۷/۷۹۱ هزار هکتار در سال ۱۳۶۸، با متوسط رشد سالانه حدود ۳/۲ درصد به ۵۱۴/۲۲۹ هزار هکتار در سال ۱۳۷۲ رسیده است.

عملیات حفاظت و مراقبت (قرق) نیز، در سطح ۱۷۰۲/۷۴۵ هزار هکتار به اجر درآمده است که با توجه به میزان پیش‌بینی شده (۱۹۸۸ هزار هکتار)، ۸۵ درصد هدف تحقق یافته است.

پیش‌بینی حجم عملیات در زمینه احیای منابع طبیعی جنوب خراسان، ۱۳۸/۶ هزار هکتار بوده است که هدف مزبور، صد درصد تحقق یافته است. در طرح تثبیت شنهای روان، وجود ناهماهنگی بین درصد جذب اعتبار و انجام کار، عمدتاً به عوامل زیر مربوط می‌شود:

- استفاده از امکانات و ماشین‌آلات قبلی
- عدم استفاده از نیروهای متخصص مناسب با نیاز برنامه و عدم بازآموزی نیروهای کارشناسی

- انجام عملیات اجرایی ارزان قیمت

● مرتعداری و تولید علوفه

در برنامه پنجساله اول، پیش‌بینی شده بود که در سطح ۴۷۲۵۵ هزار هکتار، عملیات مرتعداری و تولید علوفه انجام شود. در طی دوره مذکور، ۷۸ درصد هدف، معادل ۳۶۸۱۳ هزار هکتار تحقق یافته است. این مقدار، از ۵۸۷۹ هزار هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۸۴۷۴ هزار هکتار در سال ۱۳۷۲ رسیده است. در طرح مرتعداری و تولید علوفه، اکثر پروژه‌های اصلاح و احیای مراتع با مشارکت بخش خصوصی انجام پذیرفت و نهادهای اساسی از طریق واحدهای دولتی با قیمت ثابت تامین شد.

● حفاظت آبخیزها

در دوره پنجساله برنامه اول، ۳۱۶۴/۸ هزار هکتار از اراضی تحت پوشش طرح حفاظت آبخیزها قرار گرفته است، با توجه به این‌که، میزان پیش‌بینی

جهت اجرای طرح، ۳۰۰۹ هزار هکتار بوده، ملاحظه می‌شود که معادل ۱۰۵ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است. میزان عملکرد از ۱۳۷/۸ هزار هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۱۲۲۲ هزار هکتار در سال ۱۳۷۲ رسیده است.

در طرح حفاظت آبخیزها، از سال ۱۳۴۸ (سال شروع) لغایت سال ۱۳۶۷، ۱/۷۵۴ میلیون هکتار عملیات اجرایی صورت گرفت. حجم عملیات انجام شده در سالهای ۱۳۶۸ به ۱۳۶۹، به ترتیب ۱۳۷/۸ و ۲۰۶ هزار هکتار بوده است که این مقدار ۳۹ و ۵۴ درصد پیش‌بینی هدف در سالهای مذکور بود.

در سال ۱۳۷۰، فعالیتهای مربوط به حفاظت آبخیزها از سازمان جنگلها منتزع شد و با تشکیل معاونت آبخیزداری در وزارت جهادسازندگی، فعالیتهای آن به این معاونت محول گردید.

در این سال، بکارگیری پرسنل بخش آب وزارت جهادسازندگی جهت انجام فعالیتهای آبخیزداری و سایر کمکهای سازمان جهادسازندگی استانها و استفاده از امکانات بیشتر و همزمان تبدیل بخشی از اعتبارات ملی به استانی (استفاده از اعتبارات تبصره ۶ و کمکهای مردمی)، موجب تقویت و افزایش حجم کار شده است. به همین دلیل، حجم عملیات انجام شده در سه سال پایانی، بیش از مقدار پیش‌بینی برنامه است. عملکرد سالهای ۷۰، ۷۱، ۷۲ به ترتیب ۱۰۲، ۱۷۶ و ۱۰۴ درصد بوده است. (جدول شماره ۱)

● جنگلکاری و احیای جنگلها

در برنامه پنجساله اول، پیش‌بینی شده بود که در

سطح ۳۳۷/۲ هزار هکتار، عملیات جنگلکاری و احیای جنگلها صورت گیرد. ۹۸ درصد از هدف ذکر شده، معادل ۳۳۰/۲ هزار هکتار، تحقق یافته و میزان عملکرد از ۲۴/۸ هزار هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۷۷/۳۷ هزار هکتار در سال ۱۳۷۲ رسیده است.

● بهره‌برداری از جنگلهای شمال

طبق پیش‌بینی برنامه، طی سالهای ۷۲-۱۳۶۸، می‌بایستی از جنگلهای شمال، ۱۴/۲۵ میلیون مترمکعب بهره‌برداری می‌شد که ۶۳ درصد از هدف، معادل ۹/۰۲ میلیون مترمکعب آن تحقق یافت. همچنین، پیش‌بینی شده بود که در دوره مذکور، جهت بهره‌برداری از جنگلها، ۸۹/۵۰۵ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری عمرانی صورت گیرد که ۶۳/۵۲۱ میلیارد ریال جذب شد.

علت عدم تطابق درصد جذب اعتبار و انجام کار، استفاده از امکانات موجود نظیر جاده‌های از پیش‌ساخته، ماشین‌آلات سنگین و تجهیزات مورد نیاز بهره‌برداری، استفاده از امکانات مجریان طرحها، عدم تحقق مکانیزاسیون در عملیات بهره‌برداری و افت کیفیت و ... را می‌توان ذکر کرد.

● تهیه طرح جامع جنگلداری

در برنامه پنجساله اول، پیش‌بینی شده بود که در سطح ۵۵۹ هزار هکتار از جنگل، طرح جامع جنگلداری تهیه شود. لیکن، در دوره مذکور، ۵۳۴/۳۱۱ هزار هکتار تحت پوشش طرحهای جامع جنگلداری قرار گرفته‌اند که با توجه به هدف پیش‌بینی شده، این مقدار معادل ۹۶ درصد هدف

جدول شماره ۱ - عملکرد اهداف کمی برنامه جنگل و مرتع در سالهای ۷۲-۱۳۶۸

شرح	سال	واحد	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	عملکرد	پیش‌بینی	درصد
		شخص							تحقق	
تثبیت شنهای روان	هزار هکتار	۲۲۷/۷۹۱	۲۶۸/۳۶۷	۵۱۸/۸۶	۶۶۶/۰۷۷	۵۱۴/۳۲۹	۲۱۹۵/۳۲۴	۲۸۹۰	۱۳۶۸-۷۲	۷۶
مرتعداری و تولید علوفه	هزار هکتار	۵۸۷۹	۶۶۶۴	۷۱۶۲	۸۸۲۶	۸۴۷۴	۳۶۸۱۳	۳۷۲۵۵		۷۸
حفاظت آبخیزها	هزار هکتار	۱۳۷/۸	۲۰۶	۳۶۹	۱۱۳۰	۱۲۲۲	۲۱۶۴/۸	۳۰۰۹		۱۰۵
بهره‌برداری از جنگلهای شمال	میلیون مترمکعب	۱/۸	۱/۸	۲	۱/۶	۱/۳	۹/۰۲	۱۴/۲۵		۶۳
تهیه طرحهای جامع جنگلداری	هزار هکتار	۱۲۰	۱۱۶/۱۳۷	۹۰/۸۱۳	۹۵/۲	۱۱۲/۱۵	۵۳۴/۳۱۱	۵۵۹		۹۶
ممیزی اراضی و فنوکسستنت	میلیون هکتار	۲/۱	۲/۷	۲/۳	۲/۸	۳/۲	۱۴/۲	۲۵/۵		۵۶
مطالعه و شناسایی منابع طبیعی	هزار هکتار	-	۵۰۳۰	۹۱۳	۳۲۸۹	۳۶۰۴	۱۸۴۰۰	۶۶۰۰۰		۱۹
احداث و تکمیل راههای جنگلی شمال	کیلومتر	۳۷۵/۳	۳۵۵/۲	۲۶۵	۳۱۵	۲۹۰/۱۸	۱۸۱۰/۶۸	۲۱۰۰		۸۶
ساماندهی خروج دام از جنگل	هزار واحد گاو	-	۱۹	۶	۶	۹	۴۰	۱۳۰		۲۸

برنامه است.

● ممیزی اراضی و تفکیک مستثنیات

در برنامه اول، بیش‌بینی شده بود که ۲۵/۵ میلیون هکتار از اراضی کشور، عملیات ممیزی اراضی و تفکیک مستثنیات انجام شود. ۵۶ درصد هدف مذکور معادل، ۱۴/۲ میلیون هکتار، تحقق یافته که این مقدار، از ۲/۱ میلیون هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۳/۲ میلیون هکتار در سال ۱۳۷۲ رسیده است.

● حفاظت و حمایت از جنگلها و مراتع کشور

حفاظت و حمایت از جنگلها و مراتع کشور، سالیانه در سطح ۹۴۷۱۲ هزار هکتار بیش‌بینی شده بود که ۱۰۰ درصد هدف در طی سالهای برنامه انجام شده است. لیکن، به دلیل عدم هماهنگی و همکاری لازم دستگاههای اجرایی ذی‌ربط و سایر مشکلات، حفاظت شکل مطلوب نداشت.

● مطالعه و شناسایی منابع طبیعی

در سالهای ۷۲-۱۳۶۸ بیش‌بینی شده بود که در سطح ۶۶۰۰۰ هزار هکتار از منابع طبیعی عملیات مطالعه و شناسایی صورت گیرد که تنها ۱۹ درصد هدف بیش‌بینی شده، معادل ۱۲۸۳۶ هزار هکتار، تحقق یافته است.

● تکمیل و احداث راههای جنگلی

در برنامه پنجساله اول، بیش‌بینی شده بود: ۲۱۰۰ کیلومتر راه جنگلی در شمال تکمیل و احداث شود که ۸۶ درصد هدف برنامه، معادل ۱۸۱۰/۶۸ کیلومتر، تحقق یافته است.

● ساماندهی خروج دام از جنگل

هدف از اجرای این طرح، خروج تدریجی دام از جنگل به منظور حفظ و احیای بهره‌بردار می‌باشد. در برنامه پنجساله اول، بیش‌بینی شده بود که ۱۴۰ هزار واحد دامی از جنگل خارج شوند.

عملکرد هدف در پایان برنامه ۲/۱ درصد، معادل ۴۰ هزار واحد دامی بود. مشکلات اجتماعی، اقتصادی، عدم هماهنگی واحدهای ذی‌ربط، نبود مطالعات جامع و کافی و دست‌نوازم اجرایی و ... را می‌توان از عمده‌ترین دلایل عدم تحقق هدف ذکر کرد.

● ارزیابی سرمایه‌گذاری انجام شده

سرمایه‌گذاری عمرانی پیش‌بینی شده در سالهای ۷۲-۱۳۶۸، در زیربخش جنگل و مرتع، ۵۶۰/۹۶۸ میلیارد ریال بوده که ۸۶ درصد آن، معادل ۴۸۲/۳۴۹ میلیارد ریال، تحقق یافته است. میزان سرمایه‌گذاری از ۴۸/۲۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۸ به ۱۴۴/۵۳۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ رسیده است.

بررسی سرمایه‌گذاری طرحها، در این زیربخش، نشان می‌دهد که طرح جنگلکاری و احیای جنگلها با ۱۳۸/۷۵۹ میلیارد ریال، ۲۸/۸ درصد سرمایه‌گذاری عمرانی زیربخش را به خود اختصاص داده است و بدین لحاظ، در جایگاه نخست قرار دارد. با توجه به این‌که، برای این طرح، ۱۴۱/۰۰۹ میلیارد ریال اعتبار بیش‌بینی شده بود، ملاحظه می‌شود که ۹۸ درصد آن جذب گردید. میزان سرمایه‌گذاری این طرح، از ۸/۰۱۴ میلیارد ریال در سال اول برنامه به ۳۶/۱۳۶ میلیارد ریال در سال پایان برنامه رسیده است.

طرح مرتعداری و تولید علوفه در دوره برنامه ۲۴/۵ درصد از اعتبار زیربخش را که معادل ۱۰۸/۳۱۴ میلیارد ریال می‌باشد، به خود اختصاص داده است و در مکان دوم قرار دارد. سرمایه‌گذاری پیش‌بینی شده برای این طرح، ۱۳۲/۴۵۵ میلیارد ریال بوده است که ۸۲ درصد آن تحقق یافته است. میزان سرمایه‌گذاری در این طرح از ۱۹/۰۲۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۸ به ۲۳/۹۴۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ رسیده است.

به لحاظ میزان سرمایه‌گذاری تخصیص یافته به طرحها، در این زیربخش، طرح بهره‌برداری از جنگلهای شمال و طرح تثبیت شنهای روان در جایگاه سوم و چهارم قرار دارند.

به منظور بهره‌برداری از جنگلهای شمال در برنامه پنجساله اول، بیش‌بینی شده بود که ۸۹/۵۰۵ میلیارد ریال، سرمایه‌گذاری عمرانی صورت گیرد، که ۷۱ درصد آن، معادل ۶۳/۵۱۲ میلیارد ریال، تحقق یافته است. میزان سرمایه‌گذاری از ۱۰/۹۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۸ به ۱۴/۱۱۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ رسیده است. لازم به یادآوری است که اعتبار این طرح، بالغ بر ۱۳ درصد از اعتبار زیربخش می‌باشد.

به منظور تثبیت شنهای روان، بیش‌بینی شده

بود. طی سالهای برنامه ۵۲/۷۷۲ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری عمرانی صورت گیرد که ۸۸ درصد از این مقدار، معادل ۴۶/۳۲۷ میلیارد ریال تحقق یافته است. این مقدار اعتبار، از ۲/۸۰۷ میلیارد ریال در سال اول برنامه به ۱۸/۵۸۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۱ رسیده و در سال ۱۳۷۲ به ۱۴/۰۲ میلیارد ریال کاهش یافته است. اعتبار طرح تثبیت شنهای روان، در مجموع، ۹/۶ درصد اعتبارات زیربخش بوده است.

طرحهای تکمیل و احداث راههای جنگلی در شمال، حفاظت و حمایت از جنگلها و مراتع و ... از جمله طرحهای زیربخش جنگل و مرتع هستند که میزان سرمایه‌گذاری آنها به تفکیک سالهای برنامه در جدول شماره ۲ درج شده است.

لازم به ذکر است که ۴۸۲/۳۴۹ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری انجام شده طی سالهای ۷۲-۱۳۶۸ به منظور اجرای برنامه جنگل و مرتع، ۶/۶۱۱ میلیارد ریال آن (حدود ۱۳ درصد)، به طرح حفاظت آبخیزها اختصاص یافته است.

بررسی چگونگی تحقق سرمایه‌گذاری در برنامه اول نشان می‌دهد که روند سرمایه‌گذاری تحقق یافته، همواره رو به افزایش بوده است. میزان تحقق سرمایه‌گذاری از ۷۴ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۹۴ درصد در سال ۱۳۷۲ رسیده است. تحقق سرمایه‌گذاری در سالهای ۶۸-۶۹ و ۷۰ به ترتیب ۸۲، ۸۵ و ۸۶ درصد بوده است.

همچنین بررسی نسبت سرمایه‌گذاری انجام شده در سالهای ۷۲-۱۳۶۸ نیز، نشان دهنده روند رشد آن، طی سالهای مذکور است. به طوری که از ۴۸۲/۳۴۹ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری، ۱۰ درصد آن معادل ۴۸/۲۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۸ و ۳۰ درصد آن معادل ۱۴۴/۵۳۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ تحقق یافته است. سرمایه‌گذاری انجام شده در سالهای ۶۹، ۷۰ و ۷۱ به ترتیب ۱۴/۳، ۲۰ و ۲۵/۷ درصد از کل سرمایه‌گذاری در برنامه پنجساله اول بوده است.

● منابع تأمین اعتبار

جدول شماره ۳ چگونگی محل تأمین سرمایه‌گذاری عمرانی برنامه جنگل و مرتع از منابع مختلف را نشان می‌دهد. چنان‌که ملاحظه می‌شود، از مجموع ۴۸۲/۳۴۹ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری عمرانی، ۲۸۸/۱۳۳ میلیارد ریال (۶۰ درصد) از محل

صادرات و واردات محصولات و فرآورده‌های جنگل و مرتع

الف - صادرات

طی سالهای برنامه اول، در مجموع ۳۹۹/۷۶۹ هزارتن محصولات و فرآورده‌های جنگل و مرتع به ارزش ۲۷۲/۴۸۰ میلیون ریال به خارج از کشور صادر شده است که معادل ۱۸۸۸۶/۱۴۵ میلیون ریال می‌باشد. به لحاظ ارزش ریالی صادرات محصولات و فرآورده‌های مزبور، در طول برنامه، ۱۲/۵ درصد رشد داشته، به طوری که ارزش صادرات از ۲۸۰۰/۹۵۸ میلیون ریال در سال ابتدای برنامه به ۴۴۸۱/۴۷۱ میلیون ریال در سال انتهای برنامه رسیده است. از نظر وزنی کمترین و بیشترین میزان صادرات،

سرمایه‌گذاری صورت پذیرد که ۸۶ درصد آن، معادل ۱۵/۷۷۳ میلیارد تحقق یافته است. همچنین، طی دوره مذکور، بیش‌بینی شد برای بخش آموزش، ۴/۶۵۳ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری اختصاص یابد که ۸۴ درصد آن، معادل ۳/۹۲۲ میلیارد ریال تحقق یافته است.

در طرحهای ترویجی جنگل، سرمایه‌گذاری تحقق یافته ۳/۷۶۶ میلیارد ریال بوده است که ۱۶۵ درصد هدف برنامه می‌باشد.

لازم به ذکر است که مجموع سرمایه‌گذاری تحقیقی، آموزشی و ترویجی، طی برنامه پنجساله اول توسعه، حدود ۵ درصد کل سرمایه‌گذاری عمرانی زیربخش جنگل و مرتع بوده است.

جدول شماره ۲ - میزان سرمایه‌گذاری عمرانی برنامه جنگل و مرتع در سالهای ۷۲ - ۱۳۶۸

(میلیارد ریال)

شرح	سال	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	عملکرد	بیش‌بینی	درصد تحقق
تنظیم نهضت روان	۲/۸۰۷	۳/۸۶۹	۶/۸۳۳	۱۸/۵۸۸	۱۲/۰۲	۴۶/۳۲۷	۱۳۶۸/۷۲	۵۷/۳۲۷	۸۸
مرتعداری و تولید علوفه	۱۹/۰۲۵	۱۹/۲۰۷	۲۰/۸۲۸	۲۵/۲۸۷	۳۳/۹۳۷	۱۰۸/۳۱۴	۱۳۲/۲۵۵	۱۳۲/۲۵۵	۸۲
حفاظت آب‌خیزها	۱/۳۱۳	۳/۳۹	۷/۳۵	۱۷/۰۲۹	۳۲/۳۲۹	۶۱/۶۱۱	۶۶/۳۲۲	۶۶/۳۲۲	۹۳
جنگلکاری و احیاء جنگلها	۸/۰۱۳	۱۹/۰۷۸	۳۶/۸۳۷	۳۸/۸۶۷	۴۶/۱۶۲	۱۳۸/۷۵۹	۱۴۱/۰۰۹	۱۴۱/۰۰۹	۹۸
بهره‌برداری از جنگل‌های شمال	۱۰/۸۲	۱۳/۷۳	۱۳/۰۲۸	۱۱/۷۰۶	۱۴/۱۱۷	۶۳/۵۲۱	۸۹/۵۰۵	۸۹/۵۰۵	۷۱
تهیه طرحهای جامع جنگلکاری	۰/۸۰۶	۱/۳۰۸	۱/۳۲۶	۱/۱۲۶	۱/۲۰۵	۵/۹۹۱	۶/۱۷	۶/۱۷	۹۷
صنوبر زراعتی و بهداشت	۰/۲۹	۰/۷۷۵	۰/۸۰۴	۱/۱۰۳	۱/۸۱۸	۳/۸۰۰	۵/۰۵۲	۵/۰۵۲	۹۵
حفاظت و حمایت از جنگلها	-	۲/۲	۲/۳۰۱	۳/۶۶۱	۲/۳۶۵	۱۱/۳۳۷	۱۷/۵۱۸	۱۷/۵۱۸	۶۷
مطالعه و شناسایی منابع طبیعی	-	۰/۴۸۵	۰/۳	۱/۲۷	۳/۸۹۳	۵/۰۲۸	۷/۲۲۵	۷/۲۲۵	۷۰
احداث و تکمیل راههای جنگلی شمال	۳/۸۹۵	۴/۹۰۳	۶/۰۹	۵/۸۵۳	۱۳/۱۴۸	۳۳/۸۸۸	۳۸/۵۸۵	۳۸/۵۸۵	۹۰
مطالعه و احداث مراکز آموزش جنگل	۰/۱۲	۰/۲۱۳	۰/۵۲	۰/۳۹۵	۰/۱۰۳	۱/۳۵۲	۴/۳	۴/۳	۳۱
جمع	۴۸/۲۹	۶۹/۱۵۸	۱۳۳/۷۷۶	۱۳۳/۷۷۶	۱۳۳/۷۷۶	۲۸۲/۳۳۹	۵۶۰/۹۶۸	۵۶۰/۹۶۸	۸۶

جدول شماره ۳ - چگونگی تأمین سرمایه در برنامه جنگل و مرتع طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۸ از منابع مختلف

(میلیارد ریال - درصد)

شرح	بخش عمومی	منابع تأمین اعتبار			جمع دوره
		شرکتهای دولتی	سپس‌بینی	صایر منابع	
بیش‌بینی سرمایه‌گذاری عمرانی	۳۲۲/۷۵۵	۲۵/۵۸۲	۱۳۲/۵۰۶	۹۰/۱۲۵	۵۶۰/۹۶۸
عملکرد سرمایه‌گذاری عمرانی	۲۸۸/۱۳۳	۳۸/۲۸۵	۲/۳۷۱	۱۵۱/۵۶	۴۸۲/۳۳۹
درصد تحقق	۸۹	۱۵۰	۴	۱۶۸	۸۶
نسبت عملکرد سرمایه‌گذاری به کل سرمایه‌گذاری (درصد)	۶۰	۸	۱	۲۱	۱۰۰

بخش عمومی، ۲۵/۵۸۲ میلیارد ریال (۸ درصد) از محل منابع شرکتهای دولتی، ۴/۳۷۱ میلیارد ریال (۱ درصد) از محل اعتبارات بانکی و ۱۵۱/۵۶ میلیارد ریال (۳۱ درصد) از محل سایر منابع تأمین شده است. از سوی دیگر، بررسی به عمل آمده در خصوص نسبت سرمایه‌گذاری تحقق یافته به سرمایه‌گذاری بیش‌بینی شده از منابع مختلف نشان می‌دهد که، طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۸ در برنامه جنگل و مرتع پیش‌بینی شد که ۳۲۲/۷۵۵ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری عمرانی از محل بخش عمومی صورت گیرد که ۸۹ درصد آن، معادل ۲۸۸/۱۳۳ میلیارد ریال تحقق یافت. همچنین از محل شرکتهای دولتی ۲۵/۵۸۲ میلیارد ریال اعتبار بیش‌بینی شده بود، در صورتی که سرمایه‌گذاری تحقق یافته از این محل، ۳۸/۲۸۵ میلیارد ریال (۱۵۰ درصد) بوده است.

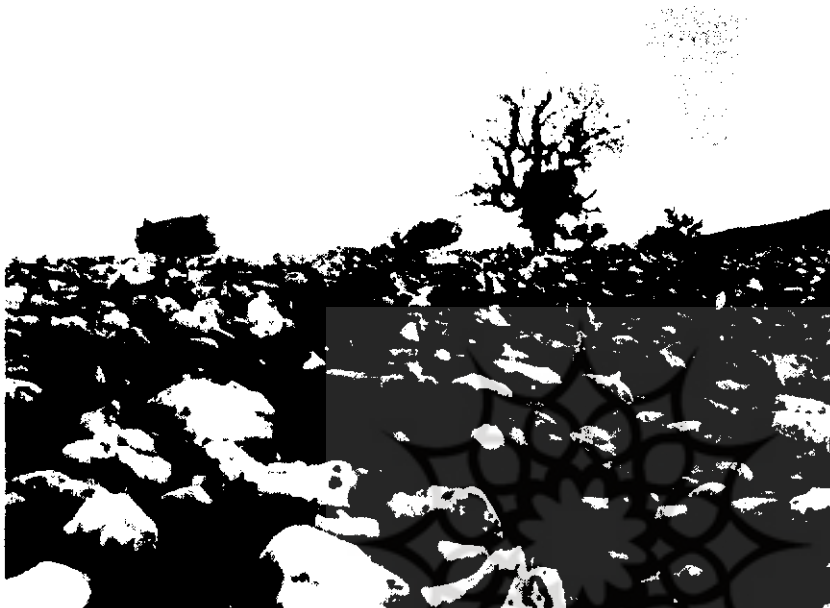
از محل سیستم بانکی، ۱۲۲/۵۰۶ میلیارد ریال اعتبار بیش‌بینی شده بود که تنها چهار درصد آن، معادل ۴/۳۷۱ میلیارد ریال، جذب گردید. همچنین، بیش‌بینی شد که از محل سایر منابع، ۹۰/۱۲۵ میلیارد ریال اعتبار تأمین شود که سرمایه‌گذاری تحقق یافته از این محل، ۱۵۱/۵۶ میلیارد ریال (۱۶۸ درصد) بوده است. بنابراین، ملاحظه می‌شود که بیشترین در صد تحقق هدف سرمایه‌گذاری از منابع مختلف در برنامه جنگل و مرتع، از محل سایر منابع بوده است. البته بخش عمده‌ای از نسبت بالای سرمایه‌گذاری از محل مذکور، به دلیل محاسبه اشتباه به کارگیری بیش از استاندارد مانع‌آلات به علت عدم تأمین سرمایه لازم در بخش بوده است.

● سرمایه‌گذاری طرحهای تحقیقی

سرمایه‌گذاری عمرانی انجام شده به منظور اجرای طرحهای تحقیقی، آموزشی و ترویجی زیربخش جنگل و مرتع در جدول شماره ۴ درج شده است.

چنان که ملاحظه می‌شود، طی برنامه پنجساله اول، بیش‌بینی شده بود، برای اجرای طرحهای تحقیقی، ترویجی و آموزشی ۲۵/۲۷۱ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری شود که ۹۳ درصد از این مقدار، معادل ۲۳/۴۶۱ میلیارد ریال تحقق یافته است.

در بخش تحقیق، طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۸ پیش‌بینی شده بود، ۱۸/۲۴ میلیارد ریال

به ترتیب مربوط به سالهای ۱۳۶۸ و ۱۳۷۱ است. عمده محصولات و فرآورده‌های صادراتی در این زیربخش، عبارتند از: زبرده سبز و سیاه، ریسد و عصاره شیرین بیان، زرد نیاز، موسیر، گل کاوزبان، گل درمنه، گل بنفشه، گل انواع کتیرا، باربچه، سفر، مستکی، تربانتین، نرنجین، آنقره تلخ و شیرین، نیرجویی، جویهای خام، هیزم، زغال چوب، تخته چندالا، تخته خرده چوب و ...

ب- واردات

حجم واردات محصولات و فرآورده‌های زیربخش جنگل و مرتع، طی برنامه پنجساله اول، در مجموع به وزن ۱۲۸۶/۹ هزار تن و به ارزش ۱۰۰۶۷۵/۳۳۲ میلیون ریال بوده است. از نظر وزنی، بیشترین میزان واردات دوره در سال ۱۳۷۰ صورت گرفت. در این سال، میزان واردات بالغ بر ۳۹۱ هزار تن و معادل ۳۰/۴ درصد واردات دوره بوده است. کمترین میزان واردات، مربوط به سال ۱۳۷۲ و به میزان ۱۲۱/۹۴۵ هزار تن بوده است که معادل ۹/۵ درصد واردات دوره می‌باشد. به لحاظ ارزش ریالی نیز، میزان واردات از ۸۱۳/۴۳۲ میلیون ریال در سال ۱۳۶۸ تا رشد ۸۱/۳ درصدی به ۵۷۳۴۶ میلیون ریال در سال ۱۳۷۲ رسید.

مجموع مصارف ارزی جهت واردات محصولات و فرآورده‌های مزبور، در طی برنامه اول، معادل ۷۱۷/۳۸۲ میلیون دلار بوده است. در سال ۱۳۶۸ کمترین میزان ارز (حدود ۱۰ درصد) و در سال ۱۳۷۰ بیشترین میزان ارز (۳۵/۷ درصد) در زمینه واردات پرداخت شده است.

عمده محصولات و فرآورده‌های وارداتی در این زیربخش، عبارتند از: پیاز، موسیر، صمغ عربی، صبرزد، شیرد و لوح و نوار کائوجوی طبیعی و مصنوعی انگمهای طبیعی، انواع چوب، بونسال و آرد چوب و ...

جدول شماره ۴ - سرمایه‌گذاری تحقیقی، آموزشی و ترویجی زیربخش جنگل و مرتع در سالهای ۷۲ - ۱۳۶۸

شرح	سال	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	عملکرد	پیش‌بینی	درصد تحقق
سرمایه‌گذاری تحقیقی	۰/۷۷۵	۰/۷۸	۱/۵۵۸	۴/۰۲	۸/۲۲	۱۵/۷۷۳	۱۳۶۸/۷۲	۱۸/۲۳	۸۶
سرمایه‌گذاری آموزشی	۰/۱۵۲	۰/۲۲۳	۰/۶۴	۱/۶۶	۱/۲۳۵	۲/۸۲۲	۳/۶۵۲	۲/۷۸	۸۴
سرمایه‌گذاری ترویجی	۰/۳۰۹	۰/۹۹۳	۱/۰۵۷	۰/۷۱۶	۰/۵۹	۲/۷۶۶	۲/۷۸	۲۵/۱۷۱	۱۶۵
جمع	۱/۲۳۷	۲/۱۹۸	۲/۳۵۵	۶/۳۹۶	۱۰/۲۷۵	۲۲/۳۶۱	۲۵/۱۷۱		۹۳

(میلیارد ریال)

جدول شماره ۵ - عملکرد صادرات محصولات و فرآورده‌های زیربخش جنگل و مرتع طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۸

شرح	سال	واحد	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	جمع دوره
صادرات محصولات و فرآورده‌های جنگلی	میلیون ریال	۳۳/۰۱۶	۶۳/۱۳۲	۱۱۲/۳۲۲	۱۲۲/۸۰۶	۶۷/۵۸۲	۳۹۹/۷۶۱	۱۳۶۸ - ۷۲
مرتعی	میلیون دلار	۳۸/۰۹۳	۳۶/۹۹۸	۳۲/۹۹۸	۵۲/۷۶۱	۶۹/۷۴	۲۷۲/۲۸	

مأخذ: آمار بازرگانی گمرک جمهوری اسلامی ایران

جدول شماره ۶ - عملکرد واردات محصولات و فرآورده‌های زیربخش جنگل و مرتع طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۸

شرح	سال	واحد	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	جمع دوره
واردات محصولات و فرآورده‌های جنگلی	میلیون ریال	۲۵۶/۱۱۶	۳۳۱/۸۵۸	۳۳۱/۸۵۸	۳۹۱/۰۵۸	۱۷۵/۸۱۶	۱۲۱/۳۷۵	۱۳۶۸ - ۷۲
مرتعی	میلیون دلار	۷۲/۷۲۰	۱۸۵/۹۷۱	۲۵۵/۹۵۵	۲۵۵/۹۵۵	۱۱۹/۱۰۹	۸۲/۶۲۷	

مأخذ: آمار بازرگانی گمرک جمهوری اسلامی ایران